

Klaudia GACZOŁ*

 <https://orcid.org/0000-0002-2359-0459>

REGULACJA REFLEKSYJNA JAKO META-REGULACJA¹

Abstrakt

Przedmiot badań: Problematyka regulacji refleksyjnej wywiera obecnie coraz większy wpływ na praktykę, szczególnie w kontekście regulacji ryzyka. Świadczą o tym zmiany, jakie można dostrzec w kształtowaniu formy określonych strategii regulacyjnych. Konsekwencją tego jest zauważalne odejście od prób regulacji bezpośredniej i skoncentrowanie się na kontrolowaniu samego procesu regulacji.

Cel badawczy: Celem artykułu jest próba przybliżenia czytelnikowi idei meta-regulacji (*meta-regulation*), która obok regulacji opartej na ryzyku (*risk-based regulation*) oraz regulacji responsywnej (*responsive regulation*) uchodzi za jedną z refleksyjnych strategii regulacyjnych. Rekonstrukcja ram teoretycznych dla strategii meta-regulacji zostanie zrealizowana w trzech krokach. Rozważania rozpoczną przedstawienie podstawowych założeń meta-regulacji. W efekcie tego możliwym będzie scharakteryzowanie relacji, jaka zachodzi pomiędzy regulatorem a adresatem regulacji oraz określenie roli, jaką w przestrzeni regulacyjnej odgrywają inni uczestnicy systemu regulacyjnego, w szczególności interesariusze zewnętrzni. Ostatni krok będzie zaś polegał na określeniu warunków sukcesu omawianej strategii regulacyjnej.

Metoda badawcza: W tekście została zastosowana metoda analityczna polegająca na rekonstrukcji założeń strategii meta-regulacji z wykorzystaniem literatury zagranicznej.

Wyniki: Analiza literatury z zakresu teorii regulacji pozwala przyjąć, że możliwym jest wyróżnienie co najmniej dwóch sposobów teoretyzowania strategii meta-regulacji (model refleksyjny i model responsywny). Sposoby te przekładają się na odmienne pojmowanie relacji zachodzącej na linii regulator – adresat regulacji, co jednocześnie skutkuje odmiennymi konsekwencjami praktycznymi obu ujęć. Przeprowadzone badania pozwalają również uznać, że choć meta-regula-

* Mgr, Uniwersytet Wrocławski, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii, doktorantka w Katedrze Teorii i Filozofii Prawa; e-mail: klaudia.gaczol@uwr.edu.pl

¹ Artykuł powstał w ramach realizacji projektu badawczego „Modele prawnej regulacji ryzyka w świetle teorii refleksyjności” (nr projektu 2016/23/B/HS5/00873), finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki. Wszystkie fragmenty angielskojęzyczne, jakie zostały wykorzystane w tym tekście, stanowią tłumaczenie własne. Jednocześnie chciałabym podziękować dr. hab. Maciejowi Pichlakowi oraz mgr. Przemysławowi Brzuszczakowi za owocne dyskusje oraz trafne uwagi, które pomogły mi dopracować niniejszy tekst i zaprezentować go w obecnej formie.

cja jest zależna od szeregu czynników, to stwarza szansę na przeprowadzenie modyfikacji w zakresie sposobów i kierunków działań regulatora mających za swój przedmiot upowszechnienie i nadzorowanie strategii samoregulacji.

Słowa kluczowe: refleksyjność, responsywność, strategia regulacyjna.

1. Wstęp

Do połowy lat 80. XX w. podstawowym założeniem zarówno teorii, jak i praktyki regulacyjnej była strategia oparta na tradycyjnym modelu regulacji bezpośredniej (*Command & Control*)². Z czasem jednak regulatorzy zaczęli zauważać, że olbrzymie wysiłki działań legislacyjnych, jakie miały miejsce w przeszłości, nie przyniosły oczekiwanych rezultatów. Wdrożenie i egzekwowanie narzuconego bezpośrednio prawodawstwa wydawało się być w pewnym stopniu niezdolne do osiągnięcia akceptowalnego stopnia zgodności. To spowodowało, że ostatnie zmiany, jakie można zaobserwować w modelowaniu określonych strategii regulacyjnych, w coraz większym stopniu koncentrują się nie na bezpośredniej regulacji działań społecznych i indywidualnych, ale na kontrolowaniu samego procesu regulacji³. Oznacza to jednocześnie, że uzasadnieniem teoretycznym dla takich rozwiązań będzie koncepcja refleksyjności, która pozwala badać relacje organizacji (systemu) z samą sobą.

Dostrzeżenie ograniczeń modelu *Command & Control*⁴ zmotywowało decydentów politycznych do „eksperymentowania” z samoregulacją jako alternatywnym środkiem do osiągnięcia celów społecznych⁵. Stąd też strategia meta-regulacji – będąca stosunkowo nowym podejściem prawnym – bywa określana jako „regulowany proces samoregulacji”⁶. Może okazać się ona niezwykle użyteczna, bowiem „oddaje chęć myślenia w sposób refleksyjny o regulacji.

² **F.C. Simon**, *Meta-Regulation in Practice. Beyond Normative Views of Morality and Rationality*, Routledge, Abingdon 2017, s. 11. Więcej o tym modelu regulacji zob. **R. Baldwin**, **M. Cave**, **M. Lodge**, *Understanding Regulation: Theory, Strategy, and Practice*, Oxford University Press, Oxford 2011, s. 106–136.

³ **B. Morgan**, *The Economization of Politics: Meta-regulation as a form of Nonjudicial Legality*, *Social & Legal Studies* 2003/12 (4), s. 489.

⁴ Szerzej: **M. Aalders**, **T. Wilthagen**, *Moving Beyond Command-and-Control: Reflexivity in the Regulation of Occupational Safety and Health and the Environment*, *Law & Policy* 1997/19/4, s. 415.

⁵ **Sh. Gilad**, *It runs in the family: Meta-regulation and its siblings*, *Regulation & Governance* 2010/4, s. 485–506.

⁶ **I. Ostoj**, *Metaregulacje – „trzecia droga” kształtowania ładu rynku pracy?*, *Studia Ekonomiczne* 2017/310, s. 10.

Refleksyjny w takim znaczeniu, że zamiast bezpośrednio regulować działania – sam proces regulacji staje się regulowany”⁷.

W literaturze z zakresu teorii regulacji podejmowano wiele prób mających na celu ująć istotę meta-regulacji w sztywne ramy definicyjne⁸. W mojej ocenie jest to zadanie co najmniej zgubne, by nie rzec – niewykonalne. O wiele bardziej rozsądnym jest wskazanie pewnego niekontrowersyjnego zestawu cech, jakimi owa strategia się charakteryzuje. Wyjaśniając więc pokrótce na czym meta-regulacja polega, można powiedzieć, że jest to strategia odnosząca się do procesów, w których regulator (organ regulacyjny) tworzy odznaczające się sporym stopniem ogólności „reguły gry” dla pozostałych uczestników przestrzeni regulacyjnej (adresatów regulacji, interesariuszy zewnętrznych). W efekcie tego kształtuje się porządek, w którym adresaci regulacji mają możliwość samodzielnego ustalenia bardziej szczegółowych, dostosowanych do swojego kontekstu reguł, ich przestrzegania i monitorowania. Regulator zaś zamiast bezpośrednio narzucać kompleksowe regulacje, nadzoruje tak stworzony system⁹.

Na znaczną wagę omawianego zagadnienia wpływa również praktyczny wymiar omawianej strategii, który sprowadza się do obserwacji stale rosnącego zasięgu inicjatyw regulacyjnych podejmowanych w duchu meta-regulacji¹⁰. Inicjatyw tych możemy doszukać się w takich sektorach, jak chociażby zapobieganie zanieczyszczeniom, bezpieczeństwo żywności, bezpieczeństwo substancji toksycznych i niebezpiecznych chemikaliów, zapobieganie ryzyku zawodowemu, etyka zawodowa, usługi lotnicze, usługi finansowe czy ochro-

⁷ **B. Morgan**, *The Economization...*, s. 490. W dużym uproszczeniu można powiedzieć, że jest to strategia znajdująca się gdzieś pomiędzy regulacją dokonywaną w duchu *Command & Control* (meta-regulacja jest w zasadzie przeciwstawiana regulacji bezpośredniej) a spontaniczną samoregulacją. Zob. **R. Baldwin**, **M. Cave**, **M. Lodge**, *Understanding...*, s. 147–148. Meta-regulację jako rozwiązanie zorientowane na proces można określić również mianem „odpowiedzialnej samoregulacji”. Zob. **Sh. Gilad**, *It runs...*, s. 485–506. Nie należy jej jednak mylić z „wymuszoną samoregulacją” (*self-enforced regulation*) – ta bowiem obejmuje podwykonawstwo funkcji regulacyjnych wobec regulowanych firm. Zob. **R. Baldwin**, **M. Cave**, **M. Lodge**, *Understanding...*, s. 146.

⁸ Zob. np. **B. Hutter**, *Risk, Regulation, and Management*, w: **P. Taylor-Gooby**, **J. Zinn** (red.), *Risk in Social Science*, Oxford University Press, New York 2006, s. 215; **Ch. Parker**, *The Open Corporation: Effective Self-regulation and Democracy*, Cambridge University Press, New York 2002, s. 15; **B. Morgan**, *The Economization...*, s. 487–521.

⁹ **R. Baldwin**, **M. Cave**, **M. Lodge**, *Understanding...*, s. 147.

¹⁰ **R. Binns**, *Data protection impact assessments: a meta-regulatory approach*, International Data Privacy Law 2017/7/1, s. 31.

na środowiska¹¹. Co ciekawe, pojawiają się także pomysły wykorzystania tej strategii do kształtowania ładu rynku pracy¹². Wartościowe wydaje się również zastosowanie meta-regulacji w obszarze ochrony danych osobowych¹³.

2. Podstawowe założenia meta-regulacji

Koncepcja meta-regulacji najczęściej odnosi się do opisu lub wyjaśnienia zmian, jakie na płaszczyźnie zarządzania i regulacji dotyczą roli państwa¹⁴. Pierwszy raz jej wykorzystanie w badaniach nad regulacją miało miejsce w 1983 r., kiedy to politolog Michael Reagan¹⁵ odniósł się do analizy kosztów i korzyści działalności regulacyjnej jako „pewnego rodzaju meta-regulacji regulacji”, co też miało oznaczać pewien rodzaj monitorowania wydajności instytucji regulacyjnych¹⁶. Później pojawiały się jeszcze prace Anila K. Gupty i Lawrence’a J. Lada¹⁷, jednakże dopiero Ian Ayres i John Braithwaite¹⁸ rzucili nowe światło na wspomnianą strategię, przyjmując bardziej ekspansywną koncepcję meta-regulacji, obejmującą w zasadzie całą różnorodność instytucji państwowych i niepaństwowych¹⁹. W ich ujęciu przestrzeń regulacyjna jawi się jako pluralistyczny obszar wpływów wielu autonomicznych podsystemów²⁰ (faktycznych

¹¹ Zob. C. Coglianese, E. Mendelson, *Meta-Regulation and Self-Regulation*, w: R. Baldwin, M. Cave, M. Lodge (red.), *The Oxford Handbook of Regulation*, Oxford University Press, Oxford 2010, s. 146–168; R. Binns, *Data protection...*, s. 29 i przywołane tam przykłady konkretnych regulacji.

¹² I. Ostoj, *Metaregulacje – „trzecia droga”...*, s. 7–17.

¹³ Zob. R. Binns, *Data protection...*, s. 22–35.

¹⁴ Ch. Parker, *Meta-Regulation: Legal Accountability for Corporate Social Responsibility*, w: D. McBarnet, A. Voiculescu, T. Campbell (red.), *The New Corporate Accountability: Corporate Social Responsibility and the Law*, Cambridge University Press, 2007, s. 210.

¹⁵ M.D. Reagan, *The Politics of Regulatory Reform*, *Western Political Quarterly* 1983/36 (1), s. 149–167.

¹⁶ P. Grabosky, *Meta-regulation*, w: P. Drahos (red.), *Regulatory theory: foundations and applications*, ANU Press 2017, s. 149.

¹⁷ A. Gupta, L. Lad, *Industry self-regulation: An economic, organizational, and political analysis*, *The Academy of Management Review* 1983/8 (3), s. 416–425.

¹⁸ I. Ayres, J. Braithwaite, *Responsive Regulation: Transcending the Deregulation Debate*, Oxford University Press, New York 1992.

¹⁹ P. Grabosky, *Meta-regulation...*, s. 150.

²⁰ Przez wyrażenie „podsystem” będę rozumieć element składowy pewnego większego systemu. Ścisłej rzecz ujmując, podsystemy jako części składowe pewnej całości współpracują ze sobą, aby osiągnąć wyznaczone przez system cele, przy czym jakkolwiek każdy z podsystemów odpowiedzialny jest za realizację odmiennych procesów, to zachodzące pomiędzy podsysteme-

i potencjalnych), który dodatkowo jest wzbogacony o sposoby wchodzenia tych podsystemów we wzajemne interakcje.

Analizując literaturę z zakresu teorii regulacji, możliwym jest wyróżnienie co najmniej dwóch sposobów teoretyzowania problematyki omawianej tu strategii. Każdy z tych sposobów oferuje inne spojrzenie na relację zachodzącą pomiędzy regulatorem i adresatem regulacji, co siłą rzeczy przekłada się na odmienne konsekwencje praktyczne obu ujęć. I tak, pierwszy ze sposobów będzie wyraźnie eksponował element samoregulacji, co oznacza, że uzasadnienie teoretyczne dla wprowadzenia strategii meta-regulacji odnajdziemy na gruncie teorii prawa autopojetycznego Gunthera Teubnera²¹. Zgodnie z perspektywą teorii systemów, każdy poziom to odrębny podsystem, który sam siebie reguluje, a to z kolei stanowi ugruntowany krok do autonomizacji rozstrzygnięć podejmowanych przez podsystemy. Temu modelowi odpowiada więc idea prawa refleksyjnego²² w ujęciu Teubnera. W tym wariancie, kiedy dochodzi do realizacji przez regulatora swoich kompetencji²³, jego działania mają charakter bardziej „ramowy” z uwagi na zagwarantowaną adresatom regulacji znaczną samodzielność (autonomia). Drugi sposób to konceptualizacja przeprowadzona w duchu samoregulacji responsywnej

mami współzależności powodują, że każdy pojedynczy proces wpływa na całość (system). Przyjmując taką perspektywę, za poszczególne podsystemy należy więc uznać przykładowo regulatora, adresatów regulacji czy interesariuszy zewnętrznych.

²¹ **G. Teubner**, *Law as an Autopoietic System*, **Z. Bankowski** (red.), **A. Bankowska**, **R. Adler** (tłum.), Oxford Blackwell, 1992. Chodzi o sterowanie zdecentralizowanymi mechanizmami samoregulacji, podczas gdy regulator określa tylko ogólne, ramowe warunki regulacji. Teubner twierdzi, że integracja społeczna musi odbywać się na poziomie podsystemu społecznego poprzez tworzenie ograniczeń w samym „centrum refleksji” takiego podsystemu. Oznacza to, że prawo i regulacja mogą odnieść sukces tylko wtedy, gdy ułatwiają i wzmacniają wewnętrzne procesy refleksyjne. Tym samym, kontrola zewnętrzna przeprowadzana przez regulatora ma sens jedynie wtedy, gdy jest zorganizowana w sposób pośredni jako regulacja samoregulacji. Zob. także: **M. Aalders**, **T. Wilthagen**, *Moving Beyond...*, s. 426–430.

²² Dla Teubnera prawo refleksyjne jest „systemem koordynacji działań w ramach i pomiędzy semi-autonomicznymi podsystemami społecznymi”, **G. Teubner**, *Substantive and Reflexive Elements in Modern Law*, *Law & Society Review* 1987/17/2, s. 242; cyt. za: **M. Pichlak**, *Modele prawnej regulacji ryzyka a refleksyjność prawa*, w: **P. Jabłoński**, **J. Kaczor**, **M. Pichlak** (red.), *Prawo i polityka w sferze publicznej. Perspektywa zewnętrzna*, Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2018, s. 189.

²³ Do typowych kompetencji regulacyjnych możemy zaliczyć przede wszystkim stanowienie standardów, czyli normowanie (*standard-setting*), monitorowanie, kontrolowanie (*information-gathering*), a także sankcjonowanie czy egzekwowanie (*behaviour modification*). Zob. **R. Baldwin**, **M. Cave**, **M. Lodge**, *Regulating Risks*, w: **R. Baldwin**, **M. Cave**, **M. Lodge** (red.), *Understanding...*, s. 83–102.

zorientowanej na wzajemne uczenie się, o której pisze Christine Parker²⁴. To ujęcie zakłada z kolei zdecydowanie większą komunikację oraz bardziej intensywne relacje pomiędzy partnerami interakcji – regulatorem i adresatem regulacji, którzy współpracują ze sobą w procesie negocjowania standardów. Pozwala to kształtować polityczną odpowiedzialność obu podmiotów i – obok samoregulacji adresatów – możemy spotkać się tutaj z praktyką konsultacji z regulatorem, które mają na celu zrozumienie motywów planowanej regulacji oraz dobranie odpowiednich środków przez adresata, aby osiągnąć zakładane przez regulatora efekty. Taka komunikacja oraz ciągle przekazywanie informacji pomiędzy stronami pozwala zwiększyć zrozumienie przyjętych przez adresata rozwiązań i ocenić ich wiarygodność, co w konsekwencji może przyczynić się do bardziej ukierunkowanego nadzoru regulacyjnego i skutecznego egzekwowania przepisów²⁵.

Z tego wynika, że podstawowa różnica pomiędzy tymi ujęciami sprowadza się do odmiennego objaśniania relacji zachodzących w systemie regulacyjnym oraz do uchwycenia dwóch alternatywnych interpretacji pojęcia refleksyjności prawa.

TABELA 1: *Podstawowe sposoby teoretyzowania strategii meta-regulacji*

Refleksyjna meta-regulacja	Responsywna meta-regulacja
1	2
Normy procesowe (proceduralne)	Normy materialne (otwarte tekstowo zasady – <i>principles</i>) oraz normy celowościowe (wyznaczające cel do osiągnięcia – <i>policies</i>)
Dialog w ramach systemu regulacyjnego jest znacznie ograniczony	Dialog w ramach systemu regulacyjnego jest niezwykle intensywny
Koordinacja i monitorowanie stworzonych struktur w ramach reżimu regulacyjnego	Powstanie społeczności (znień i wartości) w ramach reżimu regulacyjnego
Nadzór regulacyjny ma charakter bardziej ramowy	Ukierunkowany nadzór regulacyjny

²⁴ Ch. Parker, *The Open Corporation...*, *passim*.

²⁵ Meta-regulacja w tym ujęciu wymaga od adresata nie tylko ciągłej samooceny i ulepszania zastosowanych rozwiązań, ale i przekazywania określonych informacji do regulatora. Dzięki temu regulator będzie mógł zrozumieć specyfikę określonych sektorów i tym samym – lepiej dostosować swoją strategię regulacyjną. Por. S. Kasiewicz, *Ryzyko regulacyjne w koncepcji Responsive Regulation*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia 2015/73, s. 385–394.

1	2
Znaczna samodzielność (autonomia) adresatów regulacji	Zaangażowanie adresatów regulacji w proces komunikacji i negocjacji z regulatorem
Wzajemne zaufanie między organami regulacyjnymi i adresatami regulacji	Wzajemne zaufanie między organami regulacyjnymi i adresatami regulacji
Refleksyjność jako środek pojednania i integracji	Refleksyjność jako środek pojednania i integracji

Ź r ó d ł o: opracowanie własne²⁶.

Niezależnie od zasygnalizowanych powyżej „ram interpretacyjnych” dla podejścia meta-regulacyjnego, fundamentalne założenia, na których opiera się omawiana strategia, można ująć w trzy podstawowe grupy dotyczące odpowiednio „jej celu, właściwych środków oraz powodów, dla których jest ona wybierana”²⁷.

Koncentrując się na celu, należy wskazać, że meta-regulacja „ma polegać na tworzeniu odpowiednich warunków i dostarczaniu motywacji podsystemom, aby zachodzące w nich procesy samoregulacji spełniały określone wymogi – w tym przede wszystkim, aby zapewnić ich koordynację z działaniem innych podsystemów społecznych”²⁸.

Mówiąc z kolei o właściwych środkach pozwalających na odpowiednie funkcjonowanie strategii meta-regulacji w obszarze przestrzeni regulacyjnej, należy położyć „nacisk na rozwiązania o charakterze proceduralnym”²⁹. Wszak tak teoria prawa refleksyjnego, jak i strategia meta-regulacji tego rodzaju rozwiązania uważają za najbardziej odpowiednie do realizacji określonego wcześniej celu³⁰. Innymi słowy, meta-regulacja stwarza możliwość regulowanym

²⁶ Uzupełnione o uwagi dr. hab. Macieja Pichlaka, zawarte w referacie pt. *Responsive and Reflexive Elements in Meta-regulation* wygłoszonym podczas 29th World Congress of the International Association for the Philosophy of Law and Social Philosophy, University of Lucerne, Lucerne, 7–12 July 2019, Special Workshop no. 69 „Regulating Contingency: Risk, Law and the Theory of Regulation”.

²⁷ **M. Pichlak**, *Refleksyjność prawa. Od teorii społecznej do strategii regulacji i z powrotem*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2019, s. 200.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*, s. 201. Zdaniem Teubnera „kryzys regulacyjny” jest wywołany niekompatybilnością wewnętrznej logiki różnych podsystemów. Zob. także: **J. Black**, *Constitutionalising Self-Regulation*, *The Modern Law Review* 1996/59/1, s. 46. *Remedium* na tę przypadłość ma być uznanie ograniczeń bezpośredniej regulacji. W następstwie tego powinna zostać dokonana zmiana

podsystemom do tego, aby mogły one uruchomić właściwe sobie mechanizmy refleksyjności³¹. Celem regulacji proceduralnych jest bowiem takie zorganizowanie procesów podsystemu, aby mieć pewność, że każdy podsystem bierze pod uwagę wpływ, jaki jego działanie może mieć na inne podsystemy, ale bez prób kontrolowania merytorycznych wyników każdej decyzji³². Jak stwierdza Maciej Pichlak, strategia meta-regulacji „okazuje się zatem zgodna z teorią prawa refleksyjnego nie tylko w zakresie zakładanych celów (koordynacja), ale również obieranych środków dla ich realizacji (proceduralizacja)”³³.

Powody, dla których meta-regulacja jest wybierana, wiążą się natomiast ze sporządzeniem swego rodzaju wykazu niepowodzeń w zakresie regulacyjnej interwencji państwa³⁴. Gunther Teubner zwrócił uwagę, że w zasadzie jakakolwiek interwencja regulacyjna, która próbuje zmienić instytucje społeczne, będzie musiała stawić czoła czemuś, co określa mianem „trylematu regulacyjnego” (*regulatory trilemma*)³⁵. Powyższą diagnozę można scharakteryzować w następujący sposób³⁶: „prawo (*vel* regulacje) albo jest nieskuteczne w oddziaływaniu na inny podsystem społeczny, albo kolonizuje tenże system, niszcząc zastane w nim wzorce postępowania, albo wreszcie samo ulega dezintegracji wskutek presji wywieranej na nie przez inne podsystemy”³⁷.

strategii regulacyjnej – ze strategii opierającej się na regulowaniu i wywoływaniu działań bezpośrednio, niejako „z góry”, na strategię koncentrującą się na regulowaniu pośrednim. Oznacza to, że prawo musi rozpoznać normatywne zamknięcie systemów autopojetycznych i wykorzystać ich otwartość poznawczą.

³¹ M. Pichlak, *Refleksyjność prawa...*, s. 201.

³² *Ibidem*. Por. J. Black, *Constitutionalising...*, s. 46.

³³ *Ibidem*.

³⁴ J. Black, *Constitutionalising...*, s. 45–46.

³⁵ J. Braithwaite, Ch. Parker, *Regulation*, w: P. Cane, M. Tushnet (red.), *The Oxford Handbook of Legal Studies*, Oxford University Press, Oxford 2012, s. 126. Zob. także: J. Black, *Constitutionalising...*, s. 47. Diagnoza ta ma trojaki aspekt i należy ją rozpatrywać przez pryzmat skuteczności (*effectiveness*), responsywności, a więc zdolności do reagowania (*responsiveness*) i spójności (*coherence*).

³⁶ Sam Teubner pisze o trylemacie regulacyjnym w ten sposób: „[...] either irrelevant or produces disintegrating effects on the social area of life or else disintegrating effects on regulatory law itself”, G. Teubner, *After legal instrumentalism: Strategic models of post-regulatory law*, w: G. Teubner (red.), *Dilemmas of Law in the Welfare State*, Walter de Gruyter, Berlin 1986, s. 21, cyt. za: J. Braithwaite, Ch. Parker, *Regulation...*, s. 126.

³⁷ M. Pichlak, *Refleksyjność prawa...*, s. 201. Diagnozę Teubnera w podobny sposób charakteryzuje Julia Black. Zob. J. Black, *Constitutionalising...*, s. 47; J. Black, *Proceduralizing Regulation: Part I*, *Oxford Journal of Legal Studies* 2000/20/4, s. 602–604.

Biorąc pod uwagę powyższe, można zaryzykować stwierdzenie, że podsystemy, co do zasady, są niezdolne do wchodzenia ze sobą we wzajemne interakcje (jedynie za pomocą regulacji) – nieodzowna jest tutaj koordynacja i proceduralizacja, a zatem przyjęcie celów i środków, które są właściwe dla strategii meta-regulacji³⁸. Wobec tego tym, co definiuje omawianą strategię w sposób szczególnie, będzie kwestia uzasadnienia meta-regulacji, a zatem to, w jaki sposób się ją legitymizuje.

3. Charakterystyka relacji regulator – adresaci regulacji oraz udział interesariuszy zewnętrznych

Meta-regulacja odnosi się do działań regulatora³⁹ stosowanych w celu budowania i rozwijania struktur samoregulacyjnych wśród adresatów regulacji⁴⁰, co też ma stanowić odpowiedź na zidentyfikowane przez regulatora problemy publiczne⁴¹. Cechą charakterystyczną regulacji refleksyjnej (a zatem i meta-regulacji) jest to, że narzędzia regulacyjne wykorzystywane w praktyce meta-regulacji dają z założenia większą swobodę adresatom, którzy w zasadzie sami mogą ustalić i przyjąć właściwe sobie rozwiązania regulacyjne. Innymi słowy, regulator na samym początku będzie musiał sam zdiagnozować problem regulacyjny lub określić leżący w interesie publicznym cel. Dopiero później będzie mógł przekazać kompetencję do normowania adresatom regulacji, co też sprowadza się do nakazu opracowania własnych, wewnętrznych standardów działania, mających na celu rozwiązanie zidentyfikowanego problemu⁴². Powyższe oznacza więc, że meta-regulacja wymaga od adresatów przeprowadzania ciągłej samooceny tak, by zachować zgodność ich systemów z zakładanymi wynikami⁴³.

O różnorodności przestrzeni regulacyjnej świadczy także obecność innych uczestników systemu regulacyjnego⁴⁴. Do takich można zaliczyć chociażby

³⁸ M. Pichlak, *Refleksyjność prawa...*, s. 201.

³⁹ Regulatorem jest zazwyczaj rząd lub zewnętrzne organy regulacyjne, np. stowarzyszenia branżowe.

⁴⁰ Adresatami regulacji będą w głównej mierze firmy (przedsiębiorstwa), przy czym krąg tych podmiotów równie dobrze mogą uzupełniać organizacje rządowe czy organizacje non-profit.

⁴¹ C. Coglianese, E. Mendelson, *Meta-Regulation...*, s. 146–148.

⁴² *Ibidem*. Zob. F. Akinbami, *Is Meta-Regulation all it's cracked up to be? The case of UK Financial Regulation*, *Journal of Banking Regulation* 2013/14/1, s. 16–32.

⁴³ Sh. Gilad, *It runs in the family...*, s. 492.

⁴⁴ Niemniej, za centralnych uczestników systemu regulacyjnego uznaje regulatora i podmioty podległe regulacji.

potencjalnych interesariuszy zewnętrznych, za których należałoby uznać m.in. grupy interesu o charakterze publicznym czy – mówiąc szerzej – przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego, media, związki zawodowe i inne⁴⁵. W literaturze na obecność interesariuszy zwracają uwagę Ian Ayres i John Braitwaite⁴⁶, którzy przewidują konstruktywną rolę grup interesu publicznego i innych podmiotów pozarządowych w monitorowaniu zachowań nie tylko przedsiębiorstw, ale także rządowych agencji regulacyjnych. Jak zauważa Peter Grabosky, Ayres i Braitwaite pokazują, w jaki sposób aktywność interesariuszy zewnętrznych może pobudzić organy regulacyjne państwa, a tym samym zmniejszyć prawdopodobieństwo „przechwytywania” regulacji przez sektor prywatny. Osoby trzecie mogą również bezpośrednio wywierać wpływ na adresatów regulacji – mobilizując negatywny rozgłos w następstwie poważnego naruszenia lub przeciwnie – działając konstruktywnie, poza regulacyjnym spojrzeniem rządu⁴⁷.

Podobnie o udziale interesariuszy zewnętrznych pisze Christine Parker, wprowadzając konstrukcję „przepuszczalnej” samoregulacji (*permeable self-regulation*), gdzie zarządzanie przedsiębiorstwem otwarte jest na deliberatywny dialog z udziałem interesariuszy, mający za przedmiot wartości i oceny projektowanej regulacji⁴⁸. W takim układzie przepisy prawne powinny nie tylko ułatwiać, ale i w pewnym sensie wymuszać to przenikanie⁴⁹. Co więcej, wspomniana przepuszczalność powinna wywoływać wśród samoregulujących się firm również odnośnienie się do swoich działań w świetle odpowiedzialności tak prawnej, jak i społecznej. Z drugiej jednak strony – Robert Baldwin, Martin Cave i Martin Lodge zauważają, że w takiej sytuacji rodzi się pytanie, czy dana firma dysponuje odpowiednimi zasobami i fachową wiedzą swoich członków, aby mogła zaangażować się w takie rozważania⁵⁰ i czy firma w ogóle uznaje się za „organizację deliberatywną”⁵¹. Idąc dalej tym tropem, taka „otwarta” na publiczność organizacja może okazać się również podatna na bycie zmanipu-

⁴⁵ Zob. **M. Pichlak**, *Refleksyjność regulacji...*, *passim*.

⁴⁶ Zob. **I. Ayres, J. Braithwaite**, *Responsive Regulation...*, s. 60.

⁴⁷ **P. Grabosky**, *Meta-regulation...*, s. 150.

⁴⁸ **Ch. Parker**, *The Open Corporation...*, s. 294. Parker właściwie zaznacza, że grupa interesariuszy powinna być możliwie jak najszersza, aby strategiczne decyzje przedsiębiorstw odzwierciedlały jak najszerszą demokrację deliberatywną.

⁴⁹ **R. Baldwin, M. Cave, M. Lodge**, *Understanding...*, s. 152. Zob. także: **Ch. Parker**, *The Open Corporation...*, s. 292–293.

⁵⁰ *Ibidem*, s. 155.

⁵¹ Większość firm zdaje się mieć całkowicie odmienne zdanie na temat postrzegania swoich struktur w taki właśnie sposób – zazwyczaj pojmują swoje struktury w kategoriach zdolności do wytwarzania określonych produktów czy też świadczenia usług.

lowaną, wobec czego istnieje obawa, że procesy regulacyjne będą pozbawione odpowiedniej legitymacji, w konsekwencji czego staną się nieuczciwe, wyłączne i nieefektywne⁵².

4. Warunki sukcesu

Aby strategia meta-regulacji miała sens i mogła sprawdzać się w praktyce, potrzebne jest nie tylko rozwinięcie właściwej sieci współpracy, ale i „kultura negocjacji ukierunkowana na osiągnięcie kompromisów”⁵³. Ciekawą analizą pozwalającą określić szanse powodzenia meta-regulacji posłużyła się Sharon Gilad⁵⁴. Wprowadzone przez wspomnianą autorkę ramy oceny obejmują kilka kluczowych czynników: wykorzystanie adresatów (*leveraging regulatees*)⁵⁵, niezależną analizę (*independent scrutiny*), stabilność, zaufanie i wsparcie zewnętrzne (*stability, trust and external support*) oraz kształtowanie zgodności organizacji (*shaping organisation's compliance*).

Pierwszy z nich sprowadza się do stwierdzenia, że meta-regulacja jest najskuteczniejsza wtedy, gdy wykorzystuje zdolność adresatów regulacji do uczenia się i odkrywania efektywnych środków pozwalających na osiągnięcie zgodności z zakładanymi celami. Jak wcześniej sugerowano, meta-regulacja przesuwa odpowiedzialność⁵⁶ za ustalanie standardów i monitorowanie zgodności z regulatora na adresata regulacji. Zawsze jednak pojawia się ryzyko, że dobrze poinformowany adresat niekoniecznie będzie chętny do podjęcia skutecznych działań⁵⁷.

To natomiast prowadzi nas do kolejnego czynnika – potrzeby niezależnej analizy. Powodzenie rozwiązań meta-regulacyjnych zależy również od zdolności regulatora do niezależnej oceny oraz możliwości kwestionowania słuszności (ważności) informacji, które to adresaci regulacji generują na temat

⁵² R. Baldwin, M. Cave, M. Lodge, *Regulation...*, s. 156. Szerzej: J. Black, *Proceduralizing Regulation: Part II*, Oxford Journal of Legal Studies 2001/21/1, s. 33–58.

⁵³ I. Ostoj, *Metaregulacje – „trzecia droga”...*, s. 10.

⁵⁴ Gilad przeprowadzała swoją analizę w oparciu o wykonane już badania empiryczne. Co więcej, swoją konstrukcję oparła na rozumieniu meta-regulacji właściwym dla Christine Parker. To zaś pozwala sądzić, że – tak jak u Parker – jej koncepcja wpisuje się w wariant responsywny, a nie refleksyjny.

⁵⁵ Por. C. Coglianese, J. Nash, *Leveraging the Private Sector: Management-based Strategies for Improving Environmental Performance*, Routledge, Washington DC 2006.

⁵⁶ R. Binns, *Data protection...*, s. 30.

⁵⁷ *Ibidem*.

swoich wyników. W sytuacji, w której organ regulacyjny nie zna, przykładowo, specyfiki danej branży – nie jest on w stanie ocenić skuteczności rozwiązań opracowanych przez adresatów. W konsekwencji niemożliwe stanie się rozstrzygnięcie, kiedy firma realizuje niewłaściwą strategię (czy to celowo, czy też z powodu niedbalstwa lub ignorancji), bo regulator będzie niezdolny do identyfikacji wad egzekwowanych rozwiązań. Powyższe prowadzi do uznania, że oprócz dobrze poinformowanych regulatorów skuteczność meta-regulacji zależy także od kontroli ze strony samych zainteresowanych. Jeżeli zaś do tego procesu włączymy dodatkowo interesariuszy zewnętrznych – system zostanie wzbogacony o pożądane wartości i oceny. Jak bowiem stwierdza Christine Parker, działalność regulowanych firm powinna być otwarta na wyzwania i rewizję podejmowanych decyzji także ze strony interesariuszy zewnętrznych⁵⁸.

Za trzeci czynnik sprzyjający meta-regulacji Sharon Gilad uznaje potrzebę, aby organy regulacyjne i adresaci korzystali ze wzajemnego wsparcia oraz wsparcia zewnętrznego (szczególnie politycznego i publicznego). Dzięki temu firmy zyskują swobodę w możliwości krótkotrwałego testowania nowych rozwiązań, dających szansę na długofalową poprawę sytuacji danej organizacji. To wsparcie i zaufanie powinno budować w adresatach przekonanie, że „meta podejście” nie jest rozwiązaniem przenoszącym na nie odpowiedzialność tylko w zakresie ewentualnych niepowodzeń⁵⁹.

Ostatni czynnik dotyczy kształtowania systemów zgodności samoregulujących się firm. Niezwykle istotny jest tutaj transfer wiedzy pomiędzy adresatami regulacji, który pozwala na rozpowszechnianie i upowszechnianie najlepszych praktyk oraz inicjatyw regulacyjnych, co nie tylko podnosi status liderów w danej branży, ale i sprawia, że do ich grona dołączają kolejne firmy⁶⁰.

Do warunków sukcesu meta-regulacji należą również tzw. pętle uczenia się, które konstruuje Christine Parker⁶¹. W ujęciu autorki *The Open Corporation*, meta-regulacja stanowi zorientowaną na proces, dynamiczną instytucję regulacyjną. Oznacza to, że organy regulacyjne oczekują od firm nie tylko identyfikacji i oceny swoich potrzeb oraz opracowania strategii działania i systemów kontroli wewnętrznej, ale i ciągłego monitorowania przyjętych regulacji. Taki zabieg pozwala na dokonywanie oceny zastosowanych rozwiązań i – w konsekwencji – ulepszanie strategii w świetle przeprowadzonej oceny (*double-loop*

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ **Ch. Parker**, *The Open Corporation...*, *passim*.

learning)⁶². Parker jednak podkreśla, że rozwiązania meta-regulacyjne na tym się nie kończą. Organy regulacyjne powinny świadomie angażować się w zdobywanie wiedzy o branżach i problemach związanych z regulacją w określonych sektorach, aby móc oceniać i ulepszać swoje strategie regulacyjne (*triple-loop learning*)⁶³.

Jak podsumowuje powyższe Sharon Gilad, meta-regulacja wymaga wysokiej zdolności do gromadzenia i analizy danych, a także stabilnego programu regulacyjnego, który pozwoli zarówno organom regulacyjnym, jak i adresatom regulacji wciąż doskonalić swoje umiejętności i poszerzać swoją wiedzę⁶⁴. Należy jednak liczyć się z tym, że powyższe nie będzie możliwe do osiągnięcia bez osadzenia przyjętej strategii w sprzyjającym negocjacjom otoczeniu politycznym.

5. Zakończenie

Meta-regulacja pozwala na dokonanie zmiany nie tylko w sposobach, ale i w kierunku działań, które obejmują wysiłki władz rządowych mających na celu promowanie i nadzorowanie strategii samoregulacji⁶⁵. Są one często charakteryzowane jako forma regulacji lokowana gdzieś „pomiędzy dwoma przeciwnymi trendami, z jednej strony – społecznymi oczekiwaniami wzmocnienia legalizmu, z drugiej – wzrostem zaufania do pozaprawnych mechanizmów egzekwowania odpowiedzialności”⁶⁶.

Należy równocześnie zaznaczyć, że strategię meta-regulacji powinno traktować się jako zachętę, nie przymus. Adresat regulacji ma bowiem możliwość samodzielnego stworzenia reguł, ich przestrzegania i monitorowania. Tym samym, pomiędzy poszczególnymi podsystemami funkcjonującymi w przestrzeni regulacyjnej promuje się refleksyjne normy – każdy z podsystemów powinien samodzielnie rozważyć optymalny (w jego ocenie) poziom regulacji i wyjaśnić to uzasadnienie organom regulacyjnym. W założeniu dochodzi więc do rozprzestrzeniania się norm zrjonalizowanych, stabilnych i bezpiecznych⁶⁷.

⁶² Sh. Gilad, *It runs in the family...*, s. 488.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ C. Coglianese, *Meta-Regulation...*, s. 16.

⁶⁶ I. Ostoj, *Metaregulacje – „trzecia droga”...*, s. 10.

⁶⁷ F.C. Simon, *Meta-Regulation in Practice...*, s. 15.

Krytyczny namysł nad prezentowaną strategią prowadzi zaś do uznania, że meta-regulacja nie jest rozwiązaniem pozbawionym wad czy też możliwym do zastosowania w każdych warunkach. Można powiedzieć, że wątpliwości dotyczą przede wszystkim dwóch aspektów – tak skuteczności prawa, jak i problemu jego demokratycznej legitymizacji. Pierwszy z nich pozwala zauważyć, że choć rozwiązania meta-regulacyjne zapewniają większą elastyczność adresatom i budują silniejszą motywację do przestrzegania przyjętych standardów regulacyjnych⁶⁸, to jednak wiążą się z istotnym rozwarstwieniem procedur funkcjonujących w obiegu⁶⁹ czy też generują trudności z ich wdrożeniem w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP)⁷⁰. Drugi zaś wiąże się m.in. „z zagrożeniem braku przejrzystości i dostępności systemów meta- i samoregulacyjnych; [...] pytaniem o publiczną odpowiedzialność podmiotów dokonujących samoregulacji”⁷¹ oraz kwestią braku klarownego, „demokratycznego mandatu do dokonywania samoregulacji”⁷².

Wybór meta-regulacji jako techniki regulacyjnej zależy więc od szeregu czynników obejmujących nie tylko cele regulacyjne, które regulator chce osiągnąć, ale i zasoby leżące po stronie adresata regulacji, stopień rozliczalności, jaki zapewnia meta-regulacja i prawdopodobieństwo, że w ogóle zostanie ona właściwie wdrożona⁷³. Meta-regulacja może okazać się potencjalną strategią, którą da się z powodzeniem wykorzystać do opracowania społecznie odpowiedzialnej kultury korporacyjnej dla przedsiębiorstw, aby – w ramach swojej samoregulacji – były one w stanie w zrównoważony sposób nabywać określone wartości społeczne, środowiskowe i etyczne⁷⁴. Jak widać, omawiana strategia stawia stosunkowo wysokie wymagania zarówno

⁶⁸ R. Baldwin, M. Cave, M. Lodge, *Understanding...*, s. 139–140, 147–148; S. Kasiewicz, *Teoria i praktyka zarządzania ryzykiem regulacyjnym w sektorze finansowym*, Fundacja Warszawski Instytut Bankowości, Warszawa 2016, s. 91–92.

⁶⁹ Niespójność norm może wynikać np. z samego procesu zatwierdzania regul.

⁷⁰ R. Baldwin, M. Cave, M. Lodge, *Understanding...*, s. 150. Wynika to z faktu, że co prawda adresaci regulacji dysponują specjalistyczną wiedzą i lepszymi informacjami odnośnie do tego, w jaki sposób rozwiązywać problemy publiczne, ale już niekoniecznie będą oni mieli lepsze bodźce czy kompetencje do tego, aby te dylematy rozstrzygać. Także w sytuacji, kiedy problem lub potencjalne istnienie problemu nie jest dobrze zrozumiane przez adresatów, skuteczność meta-regulacji może stać pod znakiem zapytania.

⁷¹ M. Pichlak, *Refleksyjność prawa...*, s. 202.

⁷² *Ibidem*, s. 203.

⁷³ F. Akinbami, *Is Meta-Regulation...*, s. 16–32.

⁷⁴ M.M. Rahim, *Meta-regulation Approach of Law: A Potential Legal Strategy to Develop Socially Responsible Business Selfregulation in Least Developed Common Law Countries*, *Common Law World Review* 2011/40 (2), s. 174–206.

przed regulatorem, jak i adresatem regulacji. Warto jednak zaznaczyć, że to właśnie łączy ją ze „wszystkimi programami regulacyjnymi budowanymi na zasadzie refleksyjności”⁷⁵.

Bibliografia

Opracowania

- Aalders M., Wilthagen T.**, *Moving Beyond Command-and-Control: Reflexivity in the Regulation of Occupational Safety and Health and the Environment*, Law & Policy 1997/19/4, s. 415–443.
- Akinbami F.**, *Is Meta-Regulation all it's cracked up to be? The case of UK Financial Regulation*, Journal of Banking Regulation 2013/14 (1), s. 16–32.
- Ayres I., Braithwaite J.**, *Responsive Regulation: Transcending the Deregulation Debate*, Oxford University Press, New York 1992.
- Baldwin R., Cave M., Lodge M.**, *Understanding Regulation: Theory, Strategy, and Practice*, Oxford University Press, Oxford 2012.
- Binns R.**, *Data protection impact assessments: a meta-regulatory approach*, International Data Privacy Law 2017/7 (1), s. 22–35.
- Black J.**, *Constitutionalising Self-Regulation*, The Modern Law Review 1996/59/1, s. 24–55.
- Black J.**, *Decentring Regulation: Understanding the Role of Regulation and Self-Regulation in a 'Post-Regulatory' World*, Current Legal Problems 2001/54/1, s. 103–146.
- Black J.**, *Proceduralizing Regulation: Part I*, Oxford Journal of Legal Studies 2000/20/4, s. 597–614.
- Black J.**, *Proceduralizing Regulation: Part II*, Oxford Journal of Legal Studies 2001/21/1, s. 33–58.
- Braithwaite J., Parker Ch.**, *Regulation*, w: P. Cane, M. Tushnet (red.), *The Oxford Handbook of Legal Studies*, Oxford University Press, Oxford 2012, s. 119–145.
- Coglianesi C., Mendelson E.**, *Meta-Regulation and Self-Regulation*, w: R. Baldwin, M. Cave, M. Lodge (red.), *The Oxford Handbook of Regulation*, Oxford University Press, Oxford 2010, s. 146–168.
- Coglianesi C., Nash J.**, *Leveraging the Private Sector: Management-based Strategies for Improving Environmental Performance*, Routledge, Washington DC 2006.
- Gilad Sh.**, *It runs in the family: Meta-regulation and its siblings*, Regulation & Governance 2010/4, s. 485–506.
- Grabosky P.**, *Meta-regulation*, w: P. Drahos (red.), *Regulatory theory: foundations and applications*, ANU Press 2017, s. 149–163.
- Gupta A., Lad L.**, *Industry self-regulation: An economic, organizational, and political analysis*, The Academy of Management Review 1983/8 (3), s. 416–425.
- Hutter B.**, *Risk, Regulation, and Management*, w: P. Taylor-Gooby, J. Zinn (red.), *Risk in Social Science*, Oxford University Press, New York 2006, s. 202–227.
- Kasiewicz S.**, *Ryzyko regulacyjne w koncepcji Responsive Regulation*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia 2015/73, s. 385–394.

⁷⁵ M. Pichlak, *Refleksyjność prawa...*, s. 202.

- Kasiewicz S.**, *Teoria i praktyka zarządzania ryzykiem regulacyjnym w sektorze finansowym*, Fundacja Warszawski Instytut Bankowości, Warszawa 2016.
- Morgan B.**, *The Economization of Politics: Meta-regulation as a Form of Nonjudicial Legality*, *Social and Legal Studies* 2003/12, s. 487–521.
- Ostoj I.**, *Metaregulacje – „trzecia droga” kształtowania ładów rynku pracy?*, *Studia Ekonomiczne* 2017/310, s. 7–17.
- Parker Ch.**, *Meta-Regulation: Legal Accountability for Corporate Social Responsibility*, w: D. McBarnet, A. Voiculescu, T. Campbell (red.), *The New Corporate Accountability: Corporate Social Responsibility and the Law*, Cambridge University Press, 2009, s. 207–237.
- Parker Ch.**, *The Open Corporation: Effective Self-regulation and Democracy*, Cambridge University Press, New York 2002.
- Parker Ch., Scott C., Lacey N., Braithwaite J.** (red.), *Regulating Law*, Oxford University Press, Oxford 2004.
- Pichlak M.**, *Modele prawnej regulacji ryzyka a refleksyjność prawa*, w: P. Jabłoński, J. Kaczor, M. Pichlak (red.), *Prawo i polityka w sferze publicznej. Perspektywa zewnętrzna*, Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2018, s. 183–193.
- Pichlak M.**, *Spoleczna refleksyjność prawa. Od teorii społecznej do strategii regulacji i z powrotem*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2019.
- Rahim M.M.**, *Meta-regulation Approach of Law: A Potential Legal Strategy to Develop Socially Responsible Business Self-regulation in Least Developed Common Law Countries*, *Common Law World Review* 2011/40 (2), s. 174–206.
- Reagan M.D.**, *The Politics of Regulatory Reform*, *Western Political Quarterly* 1983/36 (1), s. 149–167.
- Simon F.C.**, *Meta-Regulation in Practice. Beyond Normative Views of Morality and Rationality*, Routledge, Abingdon 2017.
- Teubner G.**, *After legal instrumentalism: Strategic models of post-regulatory law*, w: G. Teubner (red.), *Dilemmas of law in the Welfare State*, Walter de Gruyter, Berlin 1986.
- Teubner G.**, *Law as an Autopoietic System*, Z. Bankowski (red.), A. Bankowska, R. Adler (tłum.), Oxford Blackwell 1992.
- Teubner G.**, *Substantive and Reflexive Elements in Modern Law*, *Law & Society Review* 1987/17/2, s. 239–285.

Referat konferencyjny (nieopublikowany)

- Pichlak M.**, *Responsive and Reflexive Elements in Meta-regulation*, referat wygłoszony podczas 29th World Congress of the International Association for the Philosophy of Law and Social Philosophy, Lucerne, 7–12 July 2019.

Klaudia GACZOŁ

REFLEXIVE REGULATION AS A META-REGULATION

Abstract

Background: The problem of reflexive regulation has an increasing impact on the regulatory practice, especially in the context of risk regulation. This is demonstrated by changes in shaping the form of specific regulatory strategies. The consequence of this is moving away from command and control practice and focus on controlling the regulation process itself.

Research purpose: The aim of the article is to bring the reader closer to the idea of meta-regulation, which in addition to risk-based regulation and responsive regulation is one reflexive regulatory strategy. The reconstruction of the theoretical framework of meta-regulation, will be implemented in three steps. The considerations will begin with presenting the basic assumptions of meta-regulation. As a result of this, it will be possible to characterize the relationship between the regulator and the regulatees and also define the role played by other participants of the regulatory system, especially external stakeholders. These considerations lead us to determine the conditions for the success of mentioned strategy.

Methods: The paper uses an analytical method involving the reconstruction of the theoretical framework of meta-regulation, carried out using foreign literature.

Conclusions: Literary analysis of regulatory theory allows us to assume that it is possible to distinguish at least two ways of theorizing the issue of meta-regulation (reflexive model and responsive model). These ways result in differing understandings of the relationship between regulator and regulatees, and also – in different practical consequences of both approaches. The research also allows the recognition that although meta-regulation depends on a number of factors, it creates a chance to carry out modifications of the means and direction of regulator's activities aimed at promoting and supervising self-regulatory strategies.

Keywords: reflexivity, responsiveness, regulation strategy.